

OGROŽENOST POD VODNO GLADINO

// Špela Ambrožič, Al Vrezec

OV RATNIŠKI PLAVAČ
(*Graphoderus bilineatus*) je bil po več kot 70 letih v Sloveniji ponovno odkrit ob reki Muri.
foto: Davorin Tome

Voda je ključni vir za življenje na Zemlji in od nje je neogibno odvisna tudi človeška populacija. Podnebne spremembe in neustrezno upravljanje z vodnimi viri pa ponekod zmanjšujejo količine vode za ljudi in druge organizme v okolju. Vode, kot nafte nove dobe Zemljinega razvoja, ki so ga strokovnjaki že označili kot obdobje antropocena, je na nekaterih delih planeta že pričelo primanjkovati, kar je eno glavnih netiljnih in nemirov. Podnebne spremembe niso botrovale le temu, da je vode ponekod premalo, marveč tudi, da je drugod preveč in vsakoletne katastrofalne poplave po planetu niso več stoletne izjeme. Ravno zaradi tega raziskave o ohranjanju vodnih ekosistemov in biotske raznovrstnosti v njih danes postajajo ena ključnih raziskovalnih prioriteta v Evropi. Uničena mokrišča, nekoč območja prezira, danes pa izjemne naravne vrednote, ne zagotavljajo več preživetja bogatemu lokalnemu živemu svetu. Vsi ljubitelji ptic dobro vedo, da selivke za obnavljanje

svojih potovalnih energijskih zalog nujno potrebujejo mokrišča. Zaradi mnogih renaturacijskih in varstvenih ukrepov gre mnogim vodnim pticam v Evropi danes sicer bolje, toda ali se te razmere izboljšujejo tudi za mnoge vodne organizme, ki človeškim očem niso tako izpostavljeni kot ptice? Oglejmo si zgodbo o ovratniškem plavaču (*Graphoderus bilineatus*), srednje velikem vodnem hrošču, ki so ga zaradi njegove velike redkosti, ogroženosti in naravovarstvene vrednosti uvrstili na seznam kvalifikacijskih vrst evropske Habitatske direktive, ki je osnova za opredeljevanje območij Natura 2000.

JE PONO VNO ODKRITA VRSTA DANES IZGINILA?

Pravzaprav je bila problematika izginjanja kozakov, skupine plenilskih vodnih hroščev, prepoznana tudi na evropskem nivoju, saj sta na Prilogo II Direktive o habitatih kot vrsti evropskega varstvenega pomena uvrščeni kar dve vrsti vodnih hroščev, poleg ovratniškega plavača še orjaški kozak (*Dytiscus latissimus*), za katerega v Sloveniji ne beležimo najdb.

Ovratniški plavač, čeprav generalist, je eden izmed najredkejših kozakov v Evropi. Pri nas je bil do nedavnega obravnavan kot domnevno izumrla vrsta, saj je bil zadnji in edini zanesljivi podatek z območja Rač iz leta 1936. Po več kot 70 letih, leta 2011, pa je bil v Sloveniji ponovno odkrit v zapuščenih gramoznicah ob reki Muri. Vrsta kljub intenzivnim raziskavam ob Muri in Dravi kasneje ni bila več odkrita, kar kaže, da gre zgolj za izoliran maloštevilni ostanek nekdanje populacije, vrsta pa je pri nas verjetno na robu izumrtja. Ali je na območju

Nekatera vodna okolja ob reki Muri so v slovenskem pogledu edinstvena, saj so verjetno zadnje in edino zatočišče ovratniškega plavača v Sloveniji.

foto: Ivan Ergaver

Največjega vodnega hrošča pri nas, **VELIKEGA POTAPNIKA** (*Hydrophilus piceus*), smo potrdili tudi v bodočem rezervatu v Ormožu.
foto: Al Vrezec

Vodni hrošči so občutljivi na onesnaževanje in so zato dobri kazalci čistih voda.

vzpostavitve primerne življenjskega prostora za ovratniškega plavača v bodočem naravnem rezervatu Ormoške lagune ob Ormoškem jezeru.

ŠKOFOVSKA KAPA (*Cybister lateralmarginalis*) je v Sloveniji redka in ogrožena vrsta.
foto: Al Vrezec

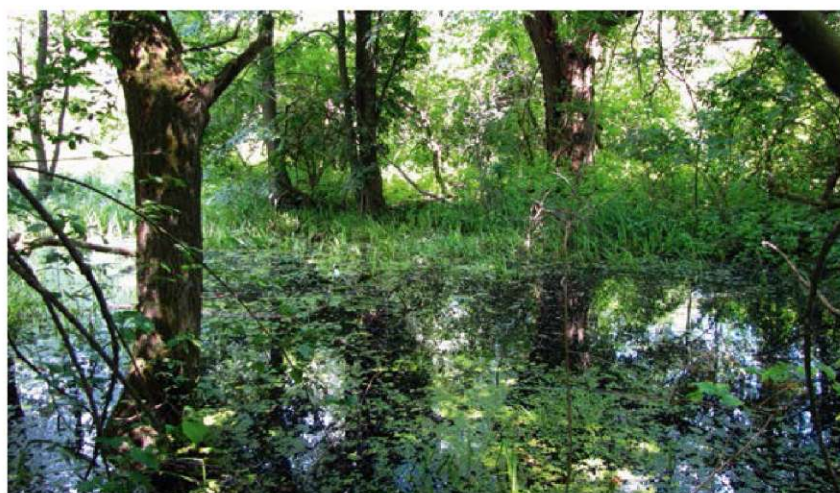
Območje predvidenega rezervata je v primerjavi z drugimi območji v Sloveniji tudi sicer bogato s favno vodnih hroščev in zato več kot primerno za vzpostavitev rezervata. Tu smo namreč potrdili še mnoge druge varstveno pomembne vrste vodnih hroščev. Med njimi velikega kozaka (*Dytiscus dimidiatus*), vrsto, vezano na večja gozdna vodna telesa in razširjeno le v vzhodnem delu Slovenije, ter škofovsko kapo (*Cybister lateralmarginalis*), ki izbira bogato zarasle stoječe vode in je po do sedanjem vedenju v Sloveniji zelo redka. Poleg kozakov pa je bodoči rezervat postregel še z obema vrstama črnih potapnikov, ki sta v Sloveniji zelo redki in ogroženi, veliki (*Hydrophilus piceus*) in barjanski potapnik (*Hydrophilus aterrimus*). Oba pa sta tudi naša največja vodna hrošča.

Mure zares izginila ali ne, bodo pokazala nadaljnja vzorčenja, vsekakor pa gre za eno najbolj ogroženih vrst ob reki Muri, ki je verjetno zadnje in edino območje, kjer v Sloveniji ta hrošč najbrž še živi.

(NE)VARSTVO IZUMIRAJOČEGA OVRATNIŠKEGA PLAVAČA

Vodna okolja obrečnih gozdnih sestojev so vse bolj ogrožena zaradi krčenja gozdov, uničevanja mrtvic, gozdnih ribnikov in močvirij ter velikega vpliva ribolovnih dejavnosti na nižinska vodna telesa. Gre zlasti za uničevanje vodnih ekosistemov z intenzifikacijo kmetijstva in s tem onesnaževanja voda, sekanjem obrežne in vodne vegetacije ter vnosom tujerodnih vrst, zlasti rib. Med vodnimi hrošči so za spremembe najbolj občutljive vrste, ki živijo v kislih stoječih vodah z malo hranili, in vrste velikih in bogato zaraslih stoječih voda v poplavnih območjih rek. Ovratniškemu plavaču ustrežata oba življenjska prostora, zato njegova redkost ni presenetljiva. Vrsta je tudi malo mobilna, kar pomeni, da potrebuje sklenjene komplekse vodnih teles.

Za ohranitev vrste so pomembna ohranjena povezana vodna okolja in ne samo posamezna izbrana vodna telesa. Trenutni ukrepi varstva pri nas niso zadostni, da bi ohranili ovratniškega plavača v Sloveniji, kajti za ohranitev vrste tik pred izumrtjem brez strožjih varstvenih režimov ne gre, zato so naravni ali celo strogi naravni rezervati za ohranjanje nujni. Ena izmed možnosti so tudi obnovitveni oziroma renaturacijski projekti za povečanje razpoložljivosti življenjskega okolja. Zaradi tega je bil v sklopu projekta LIVEDRAVA narejen prvi poskus

VODA JE TUDI MOČVIRJE

V preteklosti ljudje nismo bili prizanesljivi do vodnih okolij. Izsuševali smo mokrišča, saj so bila le-ta za mnoge le leglo komarjev in bolezni, ob tem pa smo pozabili, da so ta okolja predvsem naša zaloga pitne vode. Slovenija je vodnata dežela in voda je naše največje bogastvo in naša pravica, kar je še toliko bolj pomembno v času, ko nam jo korporacije skušajo odvzeti. Voda pa ni le odsev neba na brzicah in v tolmunih alpskih rečic, temveč tudi skrivnostno močvirje za našo hišo ali ob naši sprehajalni poti. Medtem ko spokojno občudujemo ptice na vodni gladini, se nam porodi dvom, koliko več je življa pod to gladino. Naj nam bo to v opomin, da so neopazni hrošči pod gladino tega skrivnostnega močvirja ključen del večjega sistema, ki nam omogoča tudi to, da si dnevno še lahko natočimo kozarec čiste pitne vode.

Nekatera vodna telesa ob reki Dravi so se ohranila, na kar kaže izjemno pestra favna vodnih hroščev.

foto: Ivan Ergaver